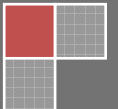

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

Dünden Bugüne Nabucco Projesi

Çisel İLERİ

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

AB ve Türkiye'nin Gözde Projesi Nabucco

2000'li yılların başında Baden-Württemberg Eyalet Meclisi'ndeki görevini sürdüren Günther Oettinger dâhil pek çok kişi için Nabucco, İtalyan besteci Giuseppe Verdi'nin operalarından biri olmanın ötesine geçmiyor, Nabucco isminin sıkça gazetelerde yer alacağı, bakanların hatta devlet başkanlarının bu ismin önünde fotoğraf karelerine yansıtacağını öngörülmüyordu. Ancak 2002 yılında Avusturya'nın OMV gaz şirketi ile BOTAŞ arasındaki görüşmeler sırasında Hazar Bölgesi'ndeki doğalgazın Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Macaristan üzerinden geçerek Avusturya'ya aktarılması ve daha sonra buradan Merkez ve Batı Avrupa ülkelerine iletilmesini sağlayacak bir doğalgaz boru hattı proje fikri ortaya çıktı. 2011 yılının Haziran ayına gelindiğinde Günter Oettinger Avrupa Komisyonu'nun Enerjiden Sorumlu Üyesi olarak Nabucco Komitesi Başlangıç Toplantısı'nda bu projenin Türkiye ve Avrupa'ya sağlayacağı faydayı vurguluyordu.

Nabucco Projesi'nin 2002 yılının başında fikren temellerinin atılmasının ardından Ekim 2002'de Botaş (Türkiye), Bulgargaz (Bulgaristan), MOL (Macaristan), Transgaz (Romanya) ve OMV (Avusturya) arasında imzalanan İşbirliği Anlaşması'nı takiben doğalgaz boru hattının fizibilite çalışmaları başladı. 2003 yılının sonunda projenin piyasa analizini yapan, teknik, ekonomik ve mali koşullarını inceleyen fizibilite raporunun hazırlanması için gerekli maliyetin yarısının Avrupa Komisyonu tarafından hibe olarak sağlanacağı açıklandı. 2004 sonunda fizibilite çalışmasının sonuçlarının projenin ekonomik ve teknik açıdan uygun, mali açıdan kaynak bulabilir olduğunu ortaya koymasının ardından 2005 yılında boru hattını geliştirmek, yürütmek ve inşa etmek üzere Nabucco Gas Pipeline International GmbH şirketi kuruldu.

Nabucco Doğalgaz Boru Hattı Projesi 2002 yılında fikren temellerinin atılmasından bu yana hakkında en fazla konuşulan, tartışılan ve spekülasyon yapılan projelerden biri oldu. Enerjinin stratejik açıdan önemini giderek arttırdığı günümüz dünyasında özellikle enerji arz güvenliğinin sağlanmasının gerek Avrupa Birliği gerek Türkiye için önemli siyasi ve ekonomik sonuçları olduğu ortada. AB ve Türkiye'nin ortak paydada buluşmasını sağlayan ithal doğalgaz bağımlılığı, kaynakların ve doğalgazın taşındığı rotaların çeşitlendirilmesi ihtiyacına cevaben ortaya çıkan Nabucco Projesi'nin geleceği belirsiz. Yeni ortaya çıkan rakipler, boru hattını dolduracak doğalgazın bulunması gibi sorunların aşılıp aşılamayacağını anlamak için ise 2012 kritik bir yıl olacak.

2007 yılına gelindiğinde Rus Gazprom ve İtalyan ENI şirketleri geliştirdikleri Güney Akım projesini açıkladılar. Avrupa Komisyonu yetkilileri, projeleri geliştiren ve yürüten şirketlerin yöneticileri hatta projede yer alan ülkelerin resmi makamları defalarca iki projenin birlikte var olabileceğini ifade etseler de Nabucco ve Güney Akım birbirine rakip olarak görülmekten, kıyaslanmaktan kurtulamadı. Rekabet algısının güçlenmesinde her iki projenin de aynı pazarı (AB) hedeflemeleri, Ukrayna'ya alternatif rota sunmaları kadar karşılıklı atılan adımlar ve açıklamalar da etkili oldu. Örneğin 2008 yılında Rusya, Sırbistan, Macaristan ve Yunanistan ile doğalgaz boru hattının bu ülkelerden geçecek kısmının inşasına ilişkin anlaşmalar imzalarken Nabucco Gas Pipeline International GmbH şirketi de Alman RWE şirketini konsorsiyuma 6. ortak olarak katıyordu.

Kısaca rakamlarla Nabucco'yu anlatmak gerekirse, toplam 3900 km uzunluğunda, yıllık kapasitesi 31 bcm olan ve 7,9 milyar Avro yatırım gerektiren bu doğalgaz boru hattının inşaat çalışmalarına 2013 yılında başlanması ve ilk gaz akışının 2017 yılında sağlanması öngörülüyor. 2581 km'si Türkiye'den geçecek olan doğalgaz boru hattının sadece inşaatının 7000 kişiye istihdam yaratacağı belirtiliyor.¹ Öte yandan Güney Akım Projesi'nin denizden geçen kısmının 923 km, karada olan kısmının ise belirlenecek rotaya göre 1600-2540 km uzunluğunda, yıllık 63 bcm kapasiteye sahip olacağı ve 15,5 milyar Avro yatırım gerektireceği belirtiliyor. Güney Akım Doğalgaz Boru Hattı'nın tam kapasite faaliyete geçmesinin 2018 yılında gerçekleşmesi bekleniyor.

Nabucco Projesi'ni AB'nin ve Türkiye'nin arz güvenliği açısından bu derece önemli kılan aynı zamanda Güney Akım Projesi'ne göre avantajlı hale getiren hiç kuşkusuz hem rota hem de kaynak çeşitlendirmesi sağlaması. Bu noktada Avrupa Birliği'nde kullanılan toplam doğalgazın yüzde 64,2'sinin ithal edildiğine, Türkiye'nin tamamen ithal doğalgaza bağımlı olduğuna dikkat çekmek gerekiyor. Boru hattının geçeceği ülkelerden Bulgaristan'ın ithal doğalgaza bağımlılık oranı yüzde 98,6, Macaristan'ın yüzde 85,6 ve Avusturya yüzde 85,1 ile AB ortalamasının üzerinde seyrediyor.² İthal doğalgaz bağımlılığının nispeten düşük olduğu (yüzde 15,1 civarında) bir diğer proje ortağı ülke Romanya'da ise ısınmanın yüzde 63'ü doğalgaz ile sağlanıyor.³ Yüksek ithal doğalgaz bağımlılığının yanı sıra AB-27 tarafından ithal edilen doğalgazın yaklaşık üçte birinin Rusya'dan geliyor olması bir diğer sorun olarak ortaya çıkıyor. Ancak Nabucco Projesi'nin ortaklarının Rusya kaynaklı doğalgaza bağımlılık oranlarının çok daha yüksek olduğu görülüyor. Örnek vermek gerekirse bu oran Macaristan için yüzde 60, Bulgaristan için yüzde 92'ye ulaşılıyor.⁴

¹ Tam Rakamlar." *Nabucco Gas Pipelinw*. Web. 12.10.2011. <[http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/tr/press/Facts Figures](http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/tr/press/Facts+Figures)>.

² Avrupa Komisyonu. *Energy, transport and environment indicators*. , 2011. Web. 15 December 2011. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DK-11-001/EN/KS-DK-11-001-EN.PDF >.

³ Avrupa Komisyonu. *EU energy and transport in figures*. , 2011. Web. 15 December 2011. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DK-10-001/EN/KS-DK-10-001-EN.PDF >.

⁴ Avrupa Komisyonu. *Assessment Report of Directive 2004/67/EC on Security of Gas Supply*. 2009. Web. . 15 December 2011.<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do>>.

Nabucco Projesi'nin kaynak ve taşıma rotası açısından getirdiği avantajlı durumuna rağmen boru hattını dolduracak miktarda doğalgazın hâlihazırda anlaşmalarla güvence altına alınmamış olması en büyük sorun olarak değerlendiriliyor.

2009 yılına Rusya ile Ukrayna arasındaki fiyat uzlaşmazlığından kaynaklanan sorunla giren Avrupa Birliği için Nabucco Projesi'ne hız verilmesi giderek daha önemli hale geliyordu. AB Dönem Başkanlığı'nı yürütmekte olan Çek Cumhuriyeti'nin Başbakanı Mirek Topolánek AB'nin enerji konusunda en önemli önceliğinin Nabucco Projesi olması gerektiğini vurgularken, konsorsiyum ülkeleri 27 Ocak'ta Budapeşte'de AB, ABD, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Irak, Mısır ve Gürcistan'dan üst düzey temsilcilerin katıldığı toplantıda bir araya gelerek yayımladıkları ortak deklarasyonla projeye siyasi desteklerini açıkladılar. Ancak Nabucco Projesi'nin hayata geçirilebilmesi için esas önemli adım deklarasyonda öngörüldüğü gibi 13 Temmuz 2009 tarihinde Ankara'da atıldı. Nabucco Projesi'nin Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikheil Saakashvili, Romanya Başbakan Emil Boc, Avusturya Başbakanı Werner Faymann, Bulgaristan Başbakanı Sergei Stanishev, Macaristan Başbakanı Gordon Bajnai ve Irak Başbakanı Nuri El-Maliki ile AB Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso'nun katıldığı Hükümetlerarası Anlaşma'nın imza töreninde konuşan Başbakan Erdoğan bu anlaşma ile birlikte projenin hukuki alt yapısının tamamlanmasına yönelik ilk ve en önemli adımlardan birini atıldığına dikkat çekerek, bundan sonraki aşamada projenin sahibi olan Nabucco Gas Pipeline International GmbH şirketinin taraf ülkelerin her biri ile proje destek anlaşması müzakerelerine başlayacağını söyledi.

Bundan sonraki dönemde Nabucco Projesi ile Güney Akım Projesi'nin rakip olmadıkları resmi ağızlarca sıkça dile getirilse, hatta Rusya'nın da Nabucco Projesi'ne doğalgaz sağlayacak ülkeler arasına katılması önerilse de karşılıklı adımların hızlandığı bir sürece girildi. Nitekim Güney Akım Fransız EDF şirketinin katılımıyla konsorsiyumunu güçlendirirken Nabucco Gas Pipeline International GmbH şirketi AYG, AYKB ve IFC gibi uluslararası kurumların mali desteğini sağlamaya çalışıyordu. Ayrıca Avrupa Komisyonu'nun 5 milyar Avro'luk ekonomik iyileşme paketinden Nabucco Projesi'ne 200 milyon Avro kaynak ayrıldı. Bunun yanında 2010 yılında proje ortakları Hükümetlerarası Anlaşmaları kendi ülkelerinde onaylanmasıyla da uğraştılar.

Nabucco Projesi için bir diğer kritik adım bu yılın Haziran ayında Proje Destek Anlaşmaları'nın imzalanmasıyla atıldı. Kayseri'de düzenlenen imza törenine Nabucco Projesi tarafları olan Türkiye'den BOTAŞ, Bulgaristan'dan Bulgargaz, Macaristan'dan MOL, Avusturya'dan OMV, Almanya'dan RWE ve Romanya'dan Transgaz şirketlerinin temsilcilerinin yanı sıra, Avrupa Komisyonu'nun Enerjiden Sorumlu Üyesi Günther Oettinger, büyükelçiler, ABD Avrasya Enerji Temsilcisi Richard Morningstar, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası temsilcileri katıldı.⁵ Ana unsurlarını AB

⁵ "Nabucco'da destek imzaları atıldı." *Akşam* 8.06.2011. Web. 12.10. 2011. <<http://www.aksam.com.tr/nabuccoda-destek-imzalari-atildi--46401h.html>>.

ve Türkiye enerji yasaları kapsamındaki avantajlı transit rejim düzenlemelerinin teyidi; Nabucco Doğalgaz Boru Hattı'nın muhtemel ayırıcı yasal değişikliklerden korunması ve projenin ilerleyen uygulama süreçlerinde gerekli yasal ve idari düzenlemeler için destek sağlanmasının oluşturduğu Proje Destek Anlaşmaları, taraf olan hükümetlerin projeye olan desteklerinin somut bir göstergesi olarak kabul ediliyor. Proje Destek Anlaşmaları'nın imzalanması projenin başarılı bir şekilde uluslararası finansman çekebilmesi için de önkoşul oluşturuyor.

Ufukta mutlu bir son var mı?

Geçtiğimiz günlerde Nabucco Projesi'nin yumuşak karnı olarak nitelendirebileceğimiz gaz tedariki konusunda da önemli bir adım atılarak Şah Deniz II Konsorsiyumu'na gaz taşıma teklifi sunuldu. Nabucco 10 milyar metreküp doğalgaz için Türkiye-Yunanistan-İtalya Bağlantısı (ITGI) Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) ve BP şirketinin Güneydoğu Avrupa Boru Hattı (SEEP) tarafından sunulan tekliflerle yarışacak.⁶ Son dönemde yapılan değerlendirmelerde BP gibi dev bir enerji şirketinin desteklediği Güneydoğu Avrupa Boru Hattı Projesi'nin ucuz ve daha gerçekçi olması öne çıkıyor. Güneydoğu Avrupa Boru Hattı Projesi'nde Anadolu'dan Orta Avrupa'ya mevcut boru hatlarını ve bağlantıların kullanılması, dolayısıyla sadece 1300 km yeni boru hattı inşa edilmesinin öngörülmesi, 3900 km yeni boru hattı inşa etmeyi öngören Nabucco'ya göre onu mali açıdan daha avantajlı hale getiriyor. Öte yandan Güneydoğu Avrupa Boru Hattı Projesi'nin kapasitesinin Nabucco'nun üçte biri olması, Rusya'ya olan doğalgaz bağımlılığını azaltmada ne derece etkili olacağı konusunda soru işaretlerini artırıyor.

Türkiye ve Avrupa Birliği açısından büyük önem taşıyan Nabucco Projesi'nin öngörüldüğü gibi 2017 yılında faaliyete geçip geçemeyeceği başta Şah Deniz II havzası olmak üzere doğalgaz tedarikinde kaydedilecek ilerlemeye ve Nabucco Projesi'ne ortak olan ülkelerin kararlılığına bağlı görünüyor. Son zamanlarda hakkında 'hayata geçmeden öldü' yorumları yapılsa da Nabucco Projesi'nin sonucuyla ilgili kesin yargıya varmak için henüz erken. Ancak net olarak söyleyebileceğimiz 2012'nin Nabucco Projesi için kritik bir yıl olacağı.

⁶ 'Güney Koridor'da' Azeri doğalgazı için teklifler verildi ." *Euractiv* 05.10.2011. Web. 12.10. 2011. <<http://www.euractiv.com.tr/enerji/article/guney-koridorda-azeri-dogalgazi-icin-teklifler-verildi-021544>>.